

AB AXIUPOLI VI MILIA PASSUUM. CETATEA ROMANĂ DE LA SEIMENII MARI*

Ioan Carol OPRIS**

Cuvinte-cheie: *Seimenii Mari, Lacul Domneasca Mare, miliaria, L. Iulius Statilius Severus, C. Ovinius Tertullus, fortificație romană, inscripție tetrarhică, turn de pază.*

Keywords: *Seimenii Mari, Domneasca Mare lake, miliaria, L. Iulius Statilius Severus, C. Ovinius Tertullus, Roman fort, Tetrarchic inscription, watchtower.*

Rezumat: *Articolul își propune tratarea exhaustivă a surselor istorice moderne și cartografice referitoare la fortificația romană de la limita sudică a satului Seimenii Mari (jud. Constanța), ridicată pe un platou de 60 ha care veghea asupra Dunării. Prima informație profesionistă despre sit îi aparține lui Pamfil Polonic, din vremea când funcționează la Muzeul Național de Antichități, sub conducerea lui Grigore Tocilescu (1892-1902). El este cel care realizează un plan de situație al platoului și transmite informația relevantă privitoare la o cetate romană distrusă de Dunăre cândva înainte de vizita sa, despre un turn de pază și o locuire civilă înconjurată de un sistem defensiv cu șanț și val pe cel puțin două laturi. Potrivit acestuia, cetatea romană ar fi avut o formă rectangulară cu laturile de cel puțin 80 m (adică lungimea păstrată a zidului de răsărit, încă vizibilă cu ceva vreme înainte de vizita lui Pamfil Polonic); ulterior a fost ridicat un turn de pază cu latura de est de 20 m, iar zidurile de nord și sud parțial conservate. O problemă nerezolvată rămâne cea a așezării civile, înconjurată cu val și șanț: Pamfil*

* Acest articol aparține unei serii subsumate Programului Național „Limes” al Ministerului Culturii, dedicat inventarierii și cercetării arheologice a frontierei Imperiului Roman de pe teritoriul României, respectiv clasării în Lista Monumentelor Istorice și înscrierea pe Lista Tentativă a Patrimoniului Mondial UNESCO a limes-ului aflat pe teritoriul României (Nomination of the Danube Limes as a UNESCO WHS – Eastern Sector). Pentru sprijinul necondiționat al specialiștilor Muzeului Național de Istorie a României din București, partener oficial în cadrul programului amintit, doresc să mulțumesc în mod special dr. Ovidiu Țentea și dr. Alexandru Rațiu (MNIR); fotografia de foarte bună calitate a inscripției tetrarhice CIL III 7487 = ISM IV 246 = IGLR 205 ne-a fost oferită colegial de dr. Florian Matei-Popescu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române). Pentru recent obținuta ilustrație fotografică aeriană de înaltă rezoluție a platoului de la Seimenii Mari mulțumirile noastre se îndreaptă spre ing. Daniel Costea.

** Ioan Carol OPRIS: Universitatea din București; e-mail: ioanopris@gmail.com.

Polonic, Grigore Florescu și alți autori români le-au atribuit epocii romane; pe de altă parte, K. Škorpil, urmat apoi de S. Torbatov, formula ipoteza potrivit căreia ansamblul ar fi fost o locuire fortificată protobulgară. Dat fiind faptul că ulterior scurtei campanii la Seimeni realizată de Gr. Florescu în 1924 nu au mai fost realizate alte cercetări arheologice, un răspuns pertinent rămâne imposibil pentru moment.

În demersul nostru am utilizat și câteva surse cartografice, mai precis Charta României Meridionale (cunoscută și sub numele de Harta Szatmari, 1864), harta din monografia lui Jakob Weiss (1911), dar și secțiunea locală din „Planurile Directoare de Tragere”, cu notița sumară „La cetate”. Cartarea datelor numismatice pentru Seimenii Mari, Seimenii Mici și din zona învecinată a urmărit înțelegerea utilizării antropice a teritoriului, cât și o încercare de datare a așezărilor identificate, cumva schițată între epoca lui Aurelian și raidurile hunice din secolul V p.Chr. și cu o revenire în vremea lui Iustinian sau Tiberius II Constantin (monede emise la 538/539 sau 580/581). În sprijinul acestui demers periegeze și evaluări de teren mai vechi sau mai noi pe valea Siliștei (cu lacurile Domneasca Mare și Domneasca Mică) sau urmând succesiunea de lacuri Purcăreți, Ramazan (Ramadan) și Țibrinu au identificat urme de locuire din Hallstatt (Babadag I-II), Latène, din vremea Principatului și de epocă romană târzie, romano-bizantine și, iarăși, medio-bizantine (Dridu). Acestea au utilizat zonele avantajoase locuirii între Dunăre și văile tributare (de liman fluvial). Nu în ultimul rând, epigrafiile se dovedește esențială pentru cartarea cu acuratețe a sitului fortificat de la Seimenii Mari. Fortificația se găsea pe malul Dunării, de-a lungul drumului strategic de limes (via militaris), la distanță de șase mile (sex milia passuum) de la Axiopolis, potrivit celor două borne miliare păstrate în zona de sud a așezării civile. Acestea datează din ultimul an de domnie al lui Antoninus Pius (a. 160) și din vremea lui Septimius Severus (a. 200), când legati Augusti pro praetore sunt L. Iulius Statilius Severus, respectiv C. Ovinius Tertullus. O inscripție de fundare tetrarhică (Bauinschrift) din marmură și datată larg între anii 293-305 plasează fortificația locală de la Seimenii Mari – burgus/ praesidium – într-o serie importantă de fortificații construite sau refăcute din temelii la Dunărea de Jos: Zernes/ Donje Butorke, Sexaginta Prista/ Ruse, Transmarisca, Tutrakan, Durostorum/ Silistra și Halmyris/ Murighiol.

Abstract: Our paper presents all modern historical sources and maps available mentioning the Roman Fort at the southern limit of Seimenii Mari village (Constanța County), on a 60 ha plateau next to the Danube. The first professional visitor of the site was Pamfil Polonic, most likely during his intensive activity for over one decade at the National Museum of Antiquities (1892-1902), under the direction of Grigore Tocilescu. He drew up a site plan of the plateau and left relevant information regarding a recently discovered Roman fort destroyed by the river, the position of a second watchtower and of a civil settlement surrounded by a vallum and ditch defensive system. The “large” Roman fort had a rectangular (square?) shape with sides of at least 80 m (i.e. the measured length of the eastern wall, not long before Polonic’s visit); the watchtower was subsequent and had a 20 m long eastern side, with northern and southern walls partially preserved. One of the unresolved issues is the one regarding the dating of the civil settlement, the vallum and the ditch enclosure: Pamfil Polonic, Grigore Florescu and most of the Romanian historiography assigned it to the Roman epoch; K. Škorpil, on the other hand, briefly formulated the hypothesis of an Early Bulgar fortified settlement and he was followed by S. Torbatov. Since no archaeological investigation followed after the short campaign of Gr. Florescu at Seimeni

(1924), it is impossible for the moment to formulate a relevant answer. Cartographic sources were also an essential part of our approach, namely *Charta României Meridionale/ Map of Southern Romania* (1864), also known as *The Szatmari Map*, Jakob Weiss' map (dated 1911) or the *Romanian Military Maps*, "Planurile Directoare de Tragere", drafted at a 1: 20000 scale after World War I, with the short notice "La cetate"/ „At the Citadel". Mapping the numismatic evidence at Seimenii Mari, Seimenii Mici and the surrounding area might also help us understand the anthropic habitation, well attested after emperor Aurelian until the Hunic raids in the 5th century and once again during Justinian (538/539) and Tiberius II Constantine (580/581). Both older and more recent surveys carried out along the Siliștea Valley (with the Domneasca Mare and Domneasca Mică lakes) and the successive Purcăreți, Ramazan (or Ramadan) and Țibrinu Lakes, unveiled numerous Hallstatt (Babadag I), Latène, to Early and Late Roman, Romano-Byzantine and Middle Byzantine (Dridu) habitation sites in the area between the Danube and the tributary valleys. Last but not least, epigraphy is essential for the accurate mapping of the Roman fortified site at Seimenii Mari. It stood along the limes road (via militaris), precisely six miles (or 6000 paces) from Axiopolis, according to the two preserved milestones found in the civil settlement and dating back to the last year of Antoninus Pius (AD 160) and the reign of Septimius Severus (AD 200), under governors L. Iulius Statilius Severus and C. Ovinius Tertullus. A Tetrarchic "Bauinschrift" dated 293-305 from Seimenii Mari belongs to a Lower Danube series (Zernes/ Donje Butorke, Sexaginta Prista/ Ruse, Transmarisca/ Tutrakan, Durostorum/ Silistra and Halmyris/ Murighiol), attesting the (re)construction of the local burgus/ praesidium.

Nici astăzi nu cunoaștem numele antic al fortificației de la Seimenii Mari, nume pe care Grigore Florescu se aștepta în zadar să îl afle în unica campanie de cercetare pe care o realizase aici în cursul anului 1924¹. Din lectura autorizației obținute de la Comisiunea Monumentelor Istorice desprindem intenția continuării investigațiilor, după câteva descoperiri importante obținute în anul precedent. Aceste cercetări nu au mai avut amploarea scontată pentru un motiv pe care îl intuim, anume începerea săpăturilor sistematice de la *Capidava* (Calachioi)². Potrivit lui Gr. Florescu, „... cu un an înainte, găsisem la Seimenii Mari – 6 km departe de Cernavoda pe Dunăre în jos – doi stâlpi miliari și semnalasem existența unor urme arheologice pe o suprafață de câteva hectare, ne-am hotărât să începem săpăturile în acest loc. După câteva sondaje însă am constatat că pe suprafața semnalată se află o așezare civilă dintr-o epocă mai târzie, iar ca așezare militară am găsit un mic turn târziu situat pe primul mamelon ce se desprinde înspre Dunăre din malul înalt al dealului Seimenilor, la marginea dinspre Cernavoda a satului. Firește, o săpătură bine organizată la Seimenii Mari, mai ales în așezarea civilă, ar fi dus la rezultate importante, în special pentru epoca târzie, însă, pentru problema ce aveam de urmărit, aceste rezultate nu aduceau nici o lămurire sau, în cel mai bun caz, lămuriri indirecte. De aceea am părăsit acest punct”³.

Situl de la Seimenii Mari apare drept unul de importanță secundară, motiv pentru care nici nu a fost menționat în *Itinerarium Antonini Augusti* (224) la începutul sec. III p. Chr., în sectorul de limes dintre Axiopolis și Capidava;

¹ FLORESCU 1924, p. 88; vezi și FLORESCU 1927-1932, p. 495.

² OPRIȘ 2018, în special p. 65, 69, 77 = fig. 6.

³ FLORESCU, *Capidava I*, p. 25-26.

situația se repetă pe segmentul Dunării de Jos din *Tabula Peutingeriana*, unde cetatea nu a fost, iarăși, figurată (VIII, 3). Ipotezele succesive avansate de Gr. Florescu, potrivit cărora la Seimeni s-ar fi putut afla eventual *Flaviana*, unde *Notitia Dignitatum* (Or. XXXIX, 20) menționa încartiruiți pe *militēs nauclarii*, soldați ai marinei din armata Scythiei⁴ sau, iarăși, *Sacidava*⁵ nu mai sunt astăzi de multă vreme luate în considerare în literatura științifică.

Poziția topografică a sitului este la nord de orașul Cernavoda, între satele Seimenii Mari și Seimenii Mici (astăzi parte a aceleiași comune Seimeni), acesta aflându-se mai precis pe un platou de cca 60 ha, mărginit la sud de lacul Domneasca, iar la nord chiar de satul Seimenii Mari (Fig. 1). Înspre răsărit se află valea Iezerului, iar către vest valea Dunării. Platoul respectiv era cunoscut la începutul secolului trecut de către localnici sub denumirea „La Cetate”, numele său fiind menționat și în Planul Director de Tragere al Armatei Române⁶ (Fig. 2).

Pamfil Polonic lasă în două rânduri câteva informații privind această cetate, primul reper fiind acela al poziției la cca 1 km sud de limita satului Seimenii Mari, pe malul abrupt al Dunării⁷ (Fig. 3). La vremea primelor sale însemnări (redactate, fără îndoială, în perioada 1892-1902, când funcționează la Muzeul Național de Antichități), din cetatea romană se mai vedea doar latura de răsărit, pe o lungime apreciabilă, de cca 80 m. Mai mult, din notițele lui Polonic aflăm că cetatea, care avea inițial o formă pătrată și se păstrase vreme îndelungată în integralitatea ei⁸. Dintre factorii care au condus la degradarea rapidă a cetății nu putem exclude pe cel antropic – locuitorii din Seimenii Mari, deși nu există informații explicite în acest sens. Mai aflăm că la sfârșitul veacului al XIX-lea se păstrau la vedere

⁴ FLORESCU 1924, p. 88.

⁵ FLORESCU 1934, p. 137: „... In hoc mentionem facio modo prope Capidavam eodem rivo Danuvii, duo alia castella, ignotis nominibus extare: unum in meridiem ad Seimenii-Mari, alterum in Septentrionem, ad Topalu. Quaerendum est igitur num unum ex his castellis Sacidava sit”.

⁶ Planul Director de Tragere (ID 1183, Cernavoda indicativ 5343, an tipărire 1955), vezi <http://www.geo-spatial.org/maps/download-planuri-tragere.php>. La Seimenii Mari este marcată existența unor urme romane și în harta lui WEISS, 1911.

⁷ POLONIC 1935, p. 21: „... La 1 km spre sud de satul Seimenii Mari a fost pe malul abrupt al Dunărei o cetate romană de piatră care s`a prăbușit în apă. La 1 km E de cetate pe malul drept al lacului Domneasca începe un val antic care înconjură într`un cerc până la sat colțul dealului”. Cele mai recente mențiuni sumare ale sitului (cu sau fără plan de situație) le aflăm la ZAHARIADE, GUDEA 1997, p. 78-79; SUCEVEANU, BARNEA 1991, p. 181; GUDEA 2005, 447-448, nr. 39; BĂJENARU 2010, p. 128.

⁸ Vezi Anexa I, *infra*, Manuscrise Pamfil Polonic, p. 11: „Cetatea romană de la Seimenii Mari (și un val roman). La 1 km spre sud de sat se văd în malul surpat al Dunărei urmele unei zidării vechi care zic locuitorii ar fi (sic) zidul înconjurător despre răsărit a unei cetăți având o lungime de aproape 80 m. / Locuitorii spun că nu de mult se vedea cetatea întreagă care avea forma patrată și că zidul cetatei era de un stânen gros (2 m) făcut din peatră cu var și că pe aci se găseau bănuți vechi și cărămidă cu dungi (adică cărămidă romană) și vase mari./ *Valul roman de la Seimeni* începe pe malul lacului Domneasca și înconjoară întrun cerc tot colțul dealului pe care se găsește urmele cetății romane – se urca în deal pe lângă armatele locuitorilor din satul Seimenii Mari și se finește la sud de cetate în malul abrupt al Dunărei -. Acest val are o lungime de aproape 2 km și este construit dintrun val de aproape 16 m lat și 1,50 m pana 1/2 m înalt având înaintea sa spre răsărit un șanț de apărire de 15 m lat și 1-2 m adânc”.

„cărămizi cu dungi (adică cărămizi romane) și vase mari”, fără îndoială o referire la zidărie mixtă din piatră și cărămidă legate cu mortar și la existența *in situ* a unor vase mari de provizii (*dolia*).

Polonic amintește și zidul perimetral al fortificației, un zid de apărare care prezintă toate datele specifice efortului constructiv tetrarhic, gros de un stângen (cca 2 m). Acest zid prezintă caracteristici (lățime) asemănătoare cu cel pe care tot el îl întâlnește la Stânca Topalu (Cariera Cekirgea)⁹ și iarăși la fortificația mare de la Cius¹⁰. Mai târziu, în urma unor cercetări sumare la Topalu în anul 1924 (sau 1927?), Gr. Florescu stabilește la rându-i unele analogii în materie de tehnică constructivă, ajungând la concluzia că paramentul exterior de la Topalu este foarte asemănător celui deja observat la Seimeni (la turnul de pază de aici) și la Capidava (curtinele A-E). Acest tip de parament (*opus implectum*)¹¹ este utilizat în mod curent în sec. IV p.Chr. și presupune distribuirea unor blocuri de calcar de mici dimensiuni (între 15 x 15 și 30 x 30 cm) sub forma unor asize așezate cu grijă pentru păstrarea orizontalei și imitând oarecum mult mai pretențiosul *opus quadratum*.¹²

După analiza sumarelor însemnări, a desenului cu planul de situație al cetății și al valului observate pe Dealul Seimenilor și transmise de Pamfil Polonic, se pot desprinde câteva concluzii, prin comparație cu fotografiile aeriene de dată recentă. Fortificația propriu-zisă era fără îndoială definitiv compromisă, fiind deja distrusă la sfârșitul secolului al XIX-lea, când P. Polonic a vizitat locul. Aceasta se găsea, totuși, la o distanță sensibil mai mică față de sat decât transmit însemnările respective (undeva până la 500 m); mai mult, este chiar posibil să fi fost deja reprezentată într-o formă minimală în Charta României Meridionale (Col. XIII, Seria 7)¹³ (Fig. 4.1-2). Desenul lui Polonic fixează ca referință un ostrov care se păstrează și astăzi, Ostrovul Troian, în dreptul căruia se va fi aflat cetatea. Din schița însoțitoare pot fi observate terasa superioară ruptă către Dunăre și parte

⁹ OPRIȘ & DOBRINESCU 2018, p. 194 și Anexa I, respectiv descrierea lăsată de Pamfil Polonic în *Cercetările de la Hârșova până la Ostrov (Siliștra)*, Cabinetul de Manuscrise și Carte Rară - Mss. Academia Română, p. 4-5.

¹⁰ Vezi Manuscrise Pamfil Polonic, Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise și Carte Rară: Arhiva Pamfil Polonic, I Mss VIII, B. *Cercetările din Dobrogea începând de la Ezerul Babadag pe marginea lacului Razelm spre nord până la Dunăre apoi malul drept al Dunărei până Ostrov (lângă Siliștra)*, 60 file, mai precis f. 59 și desenul din plicul I, varia (149/17) pentru Cius.

¹¹ TORBATOV 2002, p. 110 și n. 121.

¹² FLORESCU 1927-1932, p. 495: „... Le matériel employé dans le parement des courtines – exception faite pour les courtines F et G – consiste de blocs en pierre calcaire de petites dimensions variant de 0,15 x 0,15 m à 0,30 x 0,30 m. Leur forme même est variée, tantôt carrée, tantôt rectangulaire. Les blocs sont rangés en assises horizontales, imitant en quelque sorte l'*opus quadratum*. J'ai pu observer le même système de construction dans le petit *castellum* de Seimenii-Mari, où j'ai fait quelques fouilles pendant l'été de 1924, et dans le *castellum* de Topalu en train d'être détruit, malgré les interventions faites auprès des autorités compétentes... ”; Gr. Florescu, pentru descrierea *in extenso* a detaliilor constructive (faza II, Capidava), în *Capidava I*, p. 64-66. Pentru Topalu, vezi și OPRIȘ & DOBRINESCU 2018, p. 194.

¹³ Operațiunile cartografice aferente datează din 1855-1859, dar aceasta va fi publicată abia în 1864. Este cunoscută și sub numele de Harta Szatmari a României Meridionale. Vezi <http://charta1864.gis-it.ro/charta.html>.

din zidul turnului de cca 20 x 20 m (respectiv zidul de răsărit și fragmentar laturile de nord și sud). Resturile acestui turn de pază nu mai sunt vizibile astăzi, în dreptul ostrovului amintit mai sus. Limita vestică a platoului este puternic erodată în această zonă, în care satul s-a extins între timp, în apropierea malului fluviului (Fig. 5).

O chestiune care nu poate fi rezolvată decât prin cercetare arheologică nemijlocită privește așezarea civilă și valul ce o înconjoară, menționate întâi de Pamfil Polonic și mai târziu de către Grigore Florescu, cu ocazia scurtei sale investigații din 1924. Astfel, platoul cu o suprafață de cca 60 ha era înconjurat, potrivit lui Pamfil Polonic, de un val roman¹⁴ cu o lungime de cca 2 km, care începea pe malul lacului Domneasca, ocolea colțul de NE al platoului, trecând pe la sud de sat, pentru a se închide la sud de cetatea romană, în malul abrupt al Dunării (Fig. 6). Înspre răsărit, un șanț de apărare larg de 15 m și adânc de 1-2 m era încă vizibil la sfârșitul sec. XIX. În desenul întocmit atunci este figurat valul în secțiunile sale de nord și de răsărit (Fig. 3). Nu putem decât deduce existența unor lucrări defensive suplimentare pe latura de sud și înspre sud-vest (care astăzi nu mai sunt sesizabile în teren), în așa fel încât să ajungem la o lungime totală de 2 km a circumvalației.

Fără a oferi detalii suplimentare, Gr. Florescu amintește „o așezare civilă dintr-o epocă mai târzie”¹⁵, după ce însuși Polonic menționase sistemul defensiv drept „val antic”¹⁶. În absența oricăror verificări ulterioare în teren, cele două formulări nu lipsite de echivoc au condus la preluări în care apartenența romană a ansamblului respectiv pare subînțeleasă¹⁷. Mai departe, ele au atras nejustificate critici care invocau interpretarea „tendențioasă” în literatura română de specialitate a sistemului defensiv respectiv, considerat de data aceasta a fi unul proto-bulgar¹⁸. Nu putem exclude, însă, pornind de la constatările formulate de Grigore Florescu în teren¹⁹, o succesiune de locuire care să cuprindă o așezare de epocă romană, suprapusă de cea fortificată proto-bulgară. În tot cazul, așa cum arătam mai sus, problema nu poate fi soluționată fără un diagnostic arheologic prealabil.

Lăsând de-o parte problematica valului care înconjoară platoul, rămân a fi luate în discuție două borne miliare găsite la mică distanță una de cealaltă (5 m), pe latura de sud (mai precis de sud-vest) a așezării civile, unde Gr. Florescu credea că ar putea fi chiar o intrare în *vicus*. Este evident că cele două au fost

¹⁴ Vezi *infra*, Anexa I, pentru descrierea valului roman de la Seimeni.

¹⁵ Vezi *supra*, n. 3.

¹⁶ POLONIC 1935, p. 21.

¹⁷ Vezi ISM V, p. 21; ISM IV, p. 377.

¹⁸ TORBATOV 2002, p. 101-102. Reacția critică îmi pare superfluă, iar situația se explică mai degrabă prin ignorarea, decât prin eludarea literaturii existente. Drept dovadă, ultimul specialist care se ocupă de acest subiect, BĂJENARU 2010, p. 128, menționează în mod corect ipoteza unei locuiri fortificate proto-bulgare în interiorul valului de la Seimenii Mari, formulată anterior de ŠKORPIL 1940, p. 530-531, iar apoi de TORBATOV 2002, 101. Pentru accesul la articolul lui Karel Škorpil aducem mulțumiri dr. Alexander Minčev (Varna) și dr. Pavel Georgiev (Šumen).

¹⁹ Gr. Florescu menționează explicit „urme antice destul de numeroase, (care, n.n.) dovedesc o așezare romană aci”, vezi FLORESCU 1924, p. 88.

găsite foarte aproape de locul unde vor fi fost instalate încă în antichitate, de-a lungul drumului de limes. Acesta urma, mai mult decât sigur, malul înalt al Dunării. Este foarte probabil ca în antichitate și Dunărea să fi avut un curs mult retras înspre răsărit, iar lacurile care supraviețuiesc până în sec. XX sunt o dovadă în acest sens²⁰. Lacul Domneasca Mare și Purcăreți (astăzi desecat), ultimul în legătură directă cu lacurile Ramazan (sau Ramadan) și Țibrinu formau ceea ce se numea *Valea deschisă a Seimenilor Mici*²¹ (Fig. 2.1-2). În ultimul deceniu al sec. XIX este construită de-a lungul Dunării o șosea între Cernavoda și Seimenii Mari și mai multe poduri de lemn (la 1893, 1896, 1897), peste gârlele de scurgere ale celor două lacuri²². Așa încât pentru *via militaris* ar trebui să ne imaginăm un traseu urmând terasa înaltă și traversări convenabile, care nu încurcă cu nimic distanța de 6000 pași până la *Axiopolis* (Hinog) inscripționată pe miliarul din vremea lui Antoninus Pius descoperit la Seimenii Mari (ISM V 1).

Cele două borne datează din 160, respectiv 200 p.Chr., iar datarea este asigurată de *tribunicia potestas* (Fig. 7-8). Prima (ISM V 1) a fost pusă spre sfârșitul domniei lui Antoninus Pius, când guvernator al Moesiei Inferior este L. Iulius Statilius Severus (între 159 - 161/162). Acesta apare menționat și pe o altă bornă la Capidava, un an mai devreme²³, semn că refacerea drumului strategic de limes, o operațiune de amploare, s-a prelungit vreme de mai mulți ani (Fig. 1). Cea de-a doua piesă (ISM V 2) datează un nou efort general de modernizare a căilor rutiere strategice pe frontieră (cât și în restul provinciei), petrecut în vremea împăratului Septimius Severus, sub C. Ovinus Tertullus (guvernator între 198-201)²⁴. Și în acest ultim caz, un miliar de la *Axiopolis*, în imediata vecinătate este ridicat în vremea aceluiași *legatus Augusti pro praetore*, iar înspre nord cunoaștem alți miliarți la Topalu și *Carsium*²⁵. În total sunt nu mai puțin de 10 asemenea piese reperțoriate în Dobrogea, atât pe *via militaris*, cât și de-a lungul drumului litoral: la *Axiopolis*, Seimenii Mari, Topalu, *Carsium*, Săcele, *Tomis*, *Odessos*. Mai mult, în

²⁰ Vezi nota 6, *supra* (Planul Director de Tragere, indicativ 5343).

²¹ IONESCU-DOBROGIANU 1904, p. 149.

²² IONESCU-DOBROGIANU 1904, p. 693. Drumul ca atare este mai vechi și apare figurat în Charta României Meridionale, Col. XIII, Seria 7; satele românești de pe malul Dunării sunt cunoscute deja la 1850, an în care aflăm că la Seimenii Mari erau 50 case, iar la Seimenii Mici alte 35 gospodării, cu peste 150 copii de vârstă școlară, așa cum reiese din scrisorile lui Ion Ionescu de la Brad către Ion Ghica, SLĂVESCU 1943, p. 58, 65.

²³ OPRÎȘ & POPESCU 1996. Datarea piesei este între 10 dec. 158 – 9 dec. 159. Refacerea rețelei rutiere se desfășoară în această vreme în toată Dobrogea, pentru că o datare asemănătoare miliarului de la Capidava are și o altă bornă (CIL III 12513 = ISM I 317), descoperită la Sinoe (*Vicus Quintionis*), lângă Histria. Pentru L. Iulius Statilius Severus (guvernator în Moesia Inferior între 158/159-160), vezi STEIN 1940, p. 75-76; FITZ 1966, p. 17-19; PIR² I 570, 575, 588; THOMASSON 1984, col. 135, nos 188-189; THOMASSON 2009, p. 51, nos 20:088, 20:089 (unde arată că T. Statilius Iulius Severus și L. Iulius Statilius Severus sunt de fapt același personaj).

²⁴ Ilustrația din ISM V, p. 23 este mult diferită de cea inițială a lui FLORESCU 1924, p. 88. Pentru C. Ovinus Tertullus în Moesia Inferior, vezi STEIN 1940, p. 84-66; FITZ 1966, p. 42, 49; PIR² O 191; THOMASSON 1984, col. 139, no 107; THOMASSON 2009, p. 53-54, no 20:107.

²⁵ CIL III 7602 = ISM IV 216 (*Axiopolis*); BĂRBULESCU-MUNTEANU & RĂDULESCU 1980, p. 140-144, nr. 1, inv. MINAC 29701 (Topalu); CIL III 7603-7604 = ISM V 95-96 (*Carsium*).

sudul Dobrogei a fost găsită o bornă care atestă inclusiv refacerea unui drum interior, la Lopeni²⁶. (Fig. 1).

Poate chiar mai cunoscute decât cele două borne rămân cele două fragmente dintr-o inscripție oficială (*Bauinschrift*) pe placă de marmură²⁷, datată 293-305 p.Chr. și care trebuie să fi fost ridicată poate chiar la poarta noii fortificații tetrarhice (*burgus/ praesidium*)²⁸, ale cărei ziduri groase de 1 stângen (2 m) le mai putuse vedea Pamfil Polonic. Această piesă aparține unei serii importante de inscripții puse în contextul refacerii fortificațiilor de pe limesul Dunării de Jos, din care s-au păstrat cele de la Donje Butorke, *Sexaginta Prista* (Ruse), *Transmarisca* (Tutrakan), *Durostorum* (Silistra) și *Halmyris* (Murighiol)²⁹. Partea standardizată a textului nu s-a păstrat, dar ea trebuie să fi fost *post debellatas hostium gentes pro futurum in aeternum reipublicae praesidium constituerunt* (Fig. 9.1-2).

Descoperirile numismatice cunoscute până acum la Seimenii Mari sunt foarte puțin numeroase, aproape inexistente. O piesă din bronz emisă la Nicomedia a fost donată de unul dintre localnici (Radu Gheorghe) în 1989 și se află acum în colecția MINAC; datarea sa este din prima parte a domniei lui Iustinian (538/539)³⁰. O a doua monedă de bronz este cu câteva decenii mai târzie, din vremea lui Tiberius II Constantin (580/581), fiind emisă de aceeași monetărie³¹. O unică monedă din epoca Principatului dintr-o emisiune tomitană a fost găsită la Seimenii Mici³². Din vecinătatea apropiată se cuvin însă menționate descoperiri consistente în zona lacului de la Țibrinu, unde aflăm multă monedă începând de la Aurelian și până la Honorius (a. 394-395, respectiv 408-423)³³, expresie indiscutabilă a unei locuiri înfloritoare între ultimele decenii ale secolului al III-lea și până la marile atacuri hunice din prima jumătate a sec. al V-lea p.Chr.

Pe cele două văi, Valea Siliștea care se deschide din lacurile Domneasca Mare și Domneasca Mică, respectiv valea deschisă de fostul lac Purcăreți, continuată cu lacurile Ramazan (sau Ramadan) și Țibrinu au fost cartate mai multe urme arheologice, semn că cele două văi prezintă condiții naturale excelente pentru locuire în cursul mai multor epoci istorice, în cuprinsul teritoriului axiopolitan³⁴. Astfel, înspre răsărit față de platoul de la Seimenii Mari, pe malul nordic al văii Siliștea se cunosc nu mai puțin de cinci puncte în care au fost identificate urme de habitat roman, între care unul cu locuire succesivă din Latène și până în epocă

²⁶ BĂRBULESCU & RĂDULESCU 1991, p. 123-126.

²⁷ TOCILESCU 1887, p. 29, nr. 21 = CIL III 7487 = ISM IV 246 = IGLR 205.

²⁸ IGLR, p. 213. Vezi și BĂJENARU 2010, p. 51, 53, 55-56, 128, 167 pentru tipologie.

²⁹ CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ 1977-1978, p. 133-134 = AĖ 1978, 519 (Donje Butorke); KOLENDO 1966 = AĖ 1978, 357 (*Sexaginta Prista*); CIL III 6151 = TOCILESCU 1902, p. 173-184, nr. 21 (*Transmarisca*); RUSSU 1936, p. 210-212, nr. 1 = AĖ 1936, 10 (*Durostorum*). Vezi și ZAHARIADE & ALEXANDRESCU 2011, p. 21-24, nr. 1 = AĖ 1997, 1318 (*Halmyris*).

³⁰ PAPASIMA & VERTAN 1995-1996, p. 276.

³¹ CUSTUREA 2004-2005, p. 499, nr. 69.

³² BĂRBULESCU 2001, p. 114, n. 873.

³³ CUSTUREA, VERTAN & TALMAȚCHI 1999, p. 357-361 pentru monedele de la Țibrinu, nr. 2175-2193 (A. La Dig) și 2194-2247 (B. Malul Lacului).

³⁴ Pentru limitele acestuia, vezi o propunere la BĂLTĂC 2011, p. 86.

medio-bizantină³⁵. După o logică asemănătoare, o perieghză mai veche a lui Eugen Comșa (din 1952) a consemnat mai multe puncte de locuire romană și medio-bizantină pe malul de nord al văii Țibrinului, în apropierea satului modern³⁶; pe malul lacului Ramadan, lângă Seimenii Mici, au fost consemnate alte urme de epocă romană târzie și romano-bizantină și de tip Dridu³⁷. Mai aproape de noi, o perieghză din 2003 (24-30 septembrie 2003) în jurul lacului Țibrinu a condus către rezultate asemănătoare. Două nuclee de locuire, hallstatiană și de epocă medio-bizantină (documentate cu ceramică de tip Babadag I – II și de tip Dridu) au fost identificate pe malul sudic al lacului (în zona golfului), corespunzând unor așezări care astăzi sunt acoperite de apele lacului. Pe același mal sudic a mai fost cartată și o carieră de calcar, asociată cu material ceramic romano-bizantin și de tip Dridu. Pe malul de nord al golfului au fost cartate cu aceeași ocazie alte două nuclee de locuire getică, cu ceramică indigenă și elenistică. În sfârșit, pe islazul de la marginea sudică a satului au fost observate urme de locuire preistorică (Cernavoda I ?) și de epocă medio-bizantină (Dridu)³⁸.

Concentrarea descoperirilor romane în jurul acestor limane fluviale³⁹, pe văile fertile înguste și adânci ar putea furniza, fără îndoială, susținerea epigrafelor „civile”, cu toate problemele legate de imprecizia locului de descoperire: un altar votiv de la Seimenii⁴⁰ pus de Veneria, fiica lui Castor pentru *Domna Regina* (epitet de asociat aici mai degrabă Iunonei) și, în sfârșit, un monument funerar (pierre errante) pentru M. Attius M. f. Firmus, *princeps loci*, astăzi pierdut, găsit undeva în zonă, într-un cimitir turcesc⁴¹. Cu M. Attius Firmus suntem în fața celui de-al doilea *princeps loci* la nord de valea Carasu, după mult mai cunoscutul Caius Iulius Quadratus, *princeps loci* și *quinquennialis territorii Capidavensis* (ISM V 77), la *Ulmetum* (Ceatalorman). Pe alți doi *principes* conducători de comunități indigene îi aflăm tocmai în sudul Dobrogei, în teritoriul cetății *Tropaeum Traiani*, mai precis un *princeps* anonim la Floriile (com. Alimanu, jud. Constanța)⁴² și pe *Antonius Zinenis princeps*, care oferă o dedicație *Apol(lini) Sancto* câțiva km mai la sud, la Saragea/ Fundeni/ Rosica (Bulgaria)⁴³.

³⁵ BĂRBULESCU 2001, p. 114. Vezi și PAPASIMA & MURAT 1996.

³⁶ COMȘA 1957, p. 326, 332 = fig. 5; vezi și BĂRBULESCU 2001, p. 114.

³⁷ COMȘA 1957, p. 326-327; vezi și BĂRBULESCU 2001, p. 113-114 și n. 873.

³⁸ JUGĂNARU, AILINCĂI, VOINEA & DOBRINESCU 2004 (cu pl. I-VIII în varianta electronică, vezi <http://www.cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2004/cd/index.htm>).

³⁹ BRĂTESCU 1928, p. 38. Limanele fluviale sunt întâlnite, cu excepția Seimenilor, mai ales la S de valea Carasu (astăzi toate lacuri: Gârlița, Oltina, Mârleanu, Limpezișul și Baciul (Vederoasa), Cochirleni, Carasu și, în sfârșit, Seimenii).

⁴⁰ ISM V, 3. TOCILESCU 1891, p. 32, nr. 73 plasează piesa la Seimenii, dar în CIL III 12476 apare menționat satul Băltăgești.

⁴¹ ISM V 4 = CIL III 772. Vezi și SLĂVESCU 1943, p. 119.

⁴² CIL III 7481 = ISM IV 66 = TOCILESCU 1884, p. 25, nr. 65.

⁴³ CIL III 7470 = 14710. Despre această din urmă piesă, V. Pârvan considera că a fost descoperită de fapt la *Civitas Ausdecensium*, v. ISM IV, p. 187.

BIBLIOGRAFIE

Abrevieri

AE – L'Année Épigraphique, Revue des publications épigraphiques relatives à l'antiquité romaine, Paris, 1888–.

AEM - Archäologisch-epigraphische Mittheilungen aus Österreich-Ungarn.

Capidava I = Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava. Monografie arheologică. I*, București, 1958.

CIL III – Th. Mommsen, *Corpus Inscriptionum Latinarum. III. Inscriptiones Asiae provinciarum Europae Graecarum Illyrici Latinae*, I-II, Berlin, 1873; O. Hirschfeld, A. von Domaszewski, *Corpus Inscriptionum Latinarum, III. Supplementum*, I-II, Berlin, 1902.

ISM I – D.M. Pippidi, *Inscriptiones Scythiae Minoris, I: Inscriptiones Histriae et viciniae*, București, 1983.

ISM II – I. Stoian, *Inscriptiones Scythiae Minoris, II: Tomis et territorium*, București, 1987.

ISM IV – Em. Popescu, *Inscriptiones Scythiae Minoris, IV: Tropaeum-Durostorum-Axiopolis*, Bucharest-Paris, 2015.

ISM V – Emilia Doruțiu-Boilă, *Inscriptiones Scythiae Minoris, V: Capidava-Troesmis-Noviodunum*, București, 1980.

IGLR – Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România*, București, 1976.

FHDR II – *Fontes Historiae Daco-Romaniae – Izvoarele istoriei României, II. De la anul 300 pînă la anul 1000*, București, 1970.

PIR² = *Prosopographia Imperii Romani, saec. I, II, III*, second ed., Berlin-Leipzig, 1933-2015: I, 1933 (A-B); II, 1936 (C); III, 1943 (D-F); IV/1, 1952 (G); IV/2, 1958 (H) (E. Groag / A. Stein); IV/3, 1966 (I); V/1 (L); V/2, 1983 (M) (L. Petersen); V/3, 1987 (N-O) (L. Petersen/ J. Burian/ K.-P. Johne/ L. Vidman/ K. Wachtel); VI, 1998 (P) (L. Petersen/ K. Wachtel etc.); VII/1, 1999 (Q-R) (K. Wachtel/ M. Heil/ A. Strobach); VII/2, 2006 (S) (M. Heil/ K. Wachtel etc.); VIII/1, 2009 (T) (W. Eck/ M. Heil/ J. Heinrichs etc.); VIII/2, 2015 (U/V-Z) (W. Eck/ M. Heil/ J. Heinrichs).

Arhiva Pamfil Polonic, Academia Română, Secția Manuscrise și Carte Rară. Mapa nr. III. Manuscrise Pamfil Polonic Ms nr. VIII (I Ms 7) - plic VIII, A. *Cercetări de la Hârșova pînă la Ostrov (Silistra); cercetările de pe malul drept al Dunării de la Hârșova în sus* (43 file).

Autori

BĂJENARU 2010 – C. Băjenaru, *Minor Fortifications in the Balkan-Danubian Area from Diocletian to Justinian*, The Center for Roman Military Studies, 8, Cluj-Napoca, 2010.

BĂRBULESCU 2001 – M. Bărbulescu, *Viața rurală în Dobrogea romană (sec. I-III p.Chr.)*, Bibliotheca Tomitana, III, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, 2001.

BĂRBULESCU-MUNTEANU & RĂDULESCU 1980 – M. Bărbulescu-Munteanu, A. Rădulescu, *Stâlpi miliari inediți din Scythia Minor, Pontica 13* (1980), p. 140-156.

BĂRBULESCU & RĂDULESCU 1991 – M. Bărbulescu, A. Rădulescu, *Contribuții privind seria guvernatorilor Moesiei Inferioare în secolul III p.Chr.*, *Pontica 24* (1991), p. 123-141.

BĂLTĂC 2011 – A. Băltăc, *Lumea rurală în provinciile Moesia Inferior și Thracia (secolele I-III p.Chr.)*, Muzeul Național de Istorie a României, Monografia VI, București, 2011.

BRĂTESCU 1928 – C. Brătescu, *Pământul Dobrogei, în 1878-1928, Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească*, București, Cultura Națională, 1928 = *Analele Dobrogei IX. I* (1928), p. 3-65.

Capidava I – Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava. Monografie arheologică*, București, 1958.

CERMANOVIĆ-KUZMANOVIĆ 1977-1978 – A. Cermanović-Kuzmanović, *Rimski utvrdjenje kod Kladova (Fortification romaine près de Kladovo)*, *Starinar* 28-29 (1977-1978), p. 127-134.

COMȘA 1957 – E. Comșa, *Cîteva descoperiri arheologice din raionul Medgidia (regiunea Constanța)*, *Materiale* 4 (1957), p. 325-333.

CUSTUREA 2004-2005 – G. Custurea, *Date noi privind circulația monedei bizantine în Dobrogea (sec. V-VII)*, *Pontica* 37-38 (2004-2005), p. 491-536.

CUSTUREA, VERTAN & TALMATCHI 1999 – G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *Descoperiri monetare în Dobrogea (XIII)*, *Pontica* 32 (1999), p. 347-365.

FITZ 1966 – J. Fitz, *Die Laufbahn der Statthalter in der römischen Provinz Moesia Inferior*, Weimar, 1966.

FLORESCU 1924 – Gr. Florescu, *Noi descoperiri epigrafice la Seimenii Mari*, *BCMI* XVII, fasc. 40 (1924), p. 88-90.

FLORESCU 1927-1932 – Gr. Florescu, *Fouilles et recherches archéologiques à Calachioi (Capidava ?)*, *Dacia* 3-4 (1927-1932), p. 483-515.

FLORESCU 1934 – Gr. Florescu, *Monumentum epigraphicum ineditum e Scythia Minore*, în vol. *În memoria lui Vasile Pârvoan*, București, 1934, p. 134-137.

GUDEA 2005 – N. Gudea, *Der untermoesische Donaulimes und die Verteidigung der moesischen Nord- und Westküste des Schwarzen Meeres: Limes et litus Moesiae Inferioris (86-275 n. Chr.)*, *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums* 52 (2005), p. 319-566.

IONESCU-DOBROGIANU 1904 – M. D. IONESCU-DOBROGIANU, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea. Geografia matematică, fizică, politică, economică și militară*, București, 1904.

JUGĂNARU, AILINCĂI, VOINEA & DOBRINESCU 2004 – G. Jugănar, S. Ailincăi, V. Voinea, I. Dobrinescu, 203. *Țibrinu, com. Mircea Vodă, jud. Constanța. Punct Țibrinu, La Lac*, CCA. Campania 2003 (A XXXVIII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Cluj-Napoca, 26-29 mai 2004), CIMEC, București, 2004, p. 355-356.

KOLENDO 1966 – J. Kolendo, *Une inscription inconnue de Sexaginta Prista*, *Eirene* 5 (1966), p. 139-154.

OPRIȘ 2018 – I. C. Opriș, *Începuturile cercetării arheologice la Capidava. Documente inedite/ The beginnings of archaeological research at Capidava. Unpublished documents*, *Pontica* 51 (2018), p. 59-80.

OPRIȘ & DOBRINESCU 2018 – I. C. Opriș, C. Dobrinescu, *Cetatea romană de la Stâncea Topalu - cariera „Margela” (sau „Mariella”)*. Dosarul arheologic pentru o meritată reparație istorică, *Cercetări arheologice* 25 (2018), p. 181-204.

OPRIȘ & POPESCU 1996 – I. C. Opriș, M. Popescu, *Une borne milliaire de Capidava*, *Thraco-Dacia* 17 (1996), 1-2, p. 189-190.

PAPASIMA & MURAT 1996 – T. Papasima, A. Murat, 279. *Valea Siliștei, com. Seimeni, jud. Constanța*, în: *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Comisia Națională de Arheologie, Muzeul Brăilei, 1996, p. 120-121.

PAPASIMA & VERTAN 1995-1996 – T. Papasima, A. Vertan, *Monede romane și bizantine inedite din colecția Muzeului constănțean*, *Pontica* 28-29 (1995-1996), p. 271-278.

POLONIC 1935 – P. Polonic, *Cetățile antice de pe malul drept al Dunării (Dobrogea) până la gurile ei*, *Natura. Revistă pentru răspândirea științei* (24, 7/ 15 iulie) 1935, p. 18-26.

RUSSU 1936 – I.I. Russu, *Inscripții latine din Durostorum*, *AISC* 2 (1933-1935), Cluj, 1936, p. 210-218.

ŠKORPIL 1940 – K. Škorpil, *Ukrepjenija na pârvoja bālgarska dāržava v severna Dobrudža kraj Dunava i Černomorska brjag*, *Sbornik v pamet na prof Petăr Nikov, Sofija*, 1940, p. 525-535.

SLĂVESCU 1943 – V. Slăvescu (ed.), *Corespondența între Ion Ionescu dela Brad și Ion Ghica (1846-1874)*, *Academia Română. Studii și cercetări*, LXVI, *Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului*, București, 1943.

STEIN 1940 – A. Stein, *Die Legaten von Moesien*, Dissertationes Pannonicae Musei Nationalis Hungarici I, 11, Budapest, 1940.

SUCEVEANU & BARNEA 1991 – A. Suceveanu, A. Barnea, *La Dobroudja romaine*, București, 1991, (Al. Suceveanu, *La Dobroudja aux Ier-IIIe siècles n.è.*, p. 22-153; Al. Barnea, *La Dobroudja aux IVe-VIIe siècles n.è.*, p. 154-317).

THOMASSON 1984 – B.E. Thomasson, *Laterculi praesidum*, I, Göteborg, 1984.

THOMASSON 2009 – B.E. Thomasson, *Laterculi praesidum*², Vol. I, ex parte retractatum, Göteborg, 2009.

TOCILESCU 1884 – Gr. Tocilescu, *Neue Inschriften aus der Dobrudscha und Rumänien*, AEM 8, Heft I, 1884, S. 1-34.

TOCILESCU 1887 – Gr. Tocilescu, *Neue Inschriften aus der Dobrudscha*, AEM 11, Heft I, 1887, S. 19-70.

TOCILESCU 1891 – Gr. Tocilescu, *Neue Inschriften aus Rumänien*, AEM 14, Heft I, 1891, S. 10-37.

TOCILESCU 1902 – Gr. Tocilescu, *Monumente epigrafice și sculpturale ale Museului Național de Antichități din București*, vol. I, București, 1902.

TORBATOV 2002 – Sergej Torbatov, *Ukrepitel'nata sistema na provincija Skitija (kraja na III - VII v.) / The defence system of the Late Roman Province of Scythia (end of the 3rd – 7th century A.D.)*, Veliko Tărnovo, 2002.

WEISS 1911 – J. Weiss, *Die Dobrudscha im Altertum. Historische Landschaftskunde*, Sarajevo, 1911.

ZAHARIADE & GUDEA 1997 – M. Zahariade, N. Gudea, *The fortifications of Lower Moesia (AD 86-275)*, Amsterdam, 1997.

ZAHARIADE & ALEXANDRESCU 2011 – M. Zahariade, C. G. Alexandrescu, *Halmyris II. Greek and Latin Inscriptions from Halmyris. Inscriptions on stone, signa and instrumenta found between 1981 and 2010*, BAR International Series, 2261, 2011.

List of illustrations

Fig. 1 – Map of Roman Dobrudja during 1st-3rd centuries AD. Milestones mentioning L. Iulius Statilius Severus and C. Ovinus Tertullus, governors of Moesia Inferior (map Ioan C. Opriș).

Fig. 2 – Military map – Cernavoda - Seimenii Mari area with detail (Id – 1183/indicative 5343, printed 1955).

Fig. 3 – The Roman fort at Seimenii Mari with vallum and ditch - Pamfil Polonic, Mss. Romanian Academy – Department of Manuscripts and Rare Books, varia, envelope I, no. 187/10.

Fig. 4 – 1-2. Szatmári's Map of Southern Romania (1864) with Cernavoda-Seimenii area (Col. XIII, Ser. 7) and detail.

Fig. 5 – Aerial view of the plateau at Seimenii Mari. Northward view (Dan Costea).

Fig. 6 – GoogleEarth aerial view with the *vallum* and ditch fortification elements at Seimenii Mari and a marker of the watchtower's position on the terrace next to the Danube.

Fig. 7 – Milestone ISM V 1.

Fig. 8 – Milestone ISM V 2.

Fig. 9 – Tetrarchic inscription at Seimenii Mari CIL III 7487 = ISM IV 246 = IGLR 205 (drawing and photo Fl. Matei-Popescu – V. Pârvan Institute of Archaeology in Bucharest).

ANEXA I*

Academia Română, Secția Manuscrise și Carte Rară, Arhiva Pamfil Polonic
Mapa nr. III. Manuscrise Pamfil Polonic Ms nr. VIII (I Ms 7) - plic VIII, A.
*Cercetări de la Hârșova până la Ostrov (Silistra); cercetările de pe malul drept al
Dunării de la Hârșova în sus (43 file), p. 10-11.*

Cetatea romană de la Seimenii Mari (și un val roman). La 1 km spre sud de sat se văd în malul surpat al Dunărei urmele unei zidării vechi care zic locuitorii ar fi (sic) zidul înconjurător despre răsărit a unei cetăți având o lungime de aproape 80 m.

Locuitorii spun că nu de mult se vedea cetatea întreagă care avea forma patrată și că zidul cetatei era de un stângen gros (2 m) făcut din peatră cu var și că pe aci se găseau bănuți vechi și cărămidă cu dungi (adică cărămidă romană) și vase mari.

Valul roman de la Seimeni începe pe malul lacului Domneasca și înconjoară întrun cerc tot colțul dealului pe care se găsește urmele cetății romane – se urca în deal pe lângă armanele locuitorilor din satul Seimenii Mari și se finește la sud de cetate în malul abrupt al Dunărei –. Acest val are o lungime de aproape 2 km și este construit dintrun val de aproape 16 m lat și 1,50 m până 1/2 m înalt având înaintea sa spre răsărit un șanț de apărare de 15 m lat și 1-2 m adânc.

Pe contrapagină a fost scris și apoi tăiat:

“La 1 km spre răsărit de cetate deasupra satului Seimenii Mari începe în malul abrupt al dealului un val roman el duce pe coastă dealul făcând un ocol spre sud-vest. Valul începe pe malul drept al Lacul.....”

* În redare am păstrat grafia manuscriselor (inclusiv pentru cuvintele care ulterior au fost separate prin cratime).

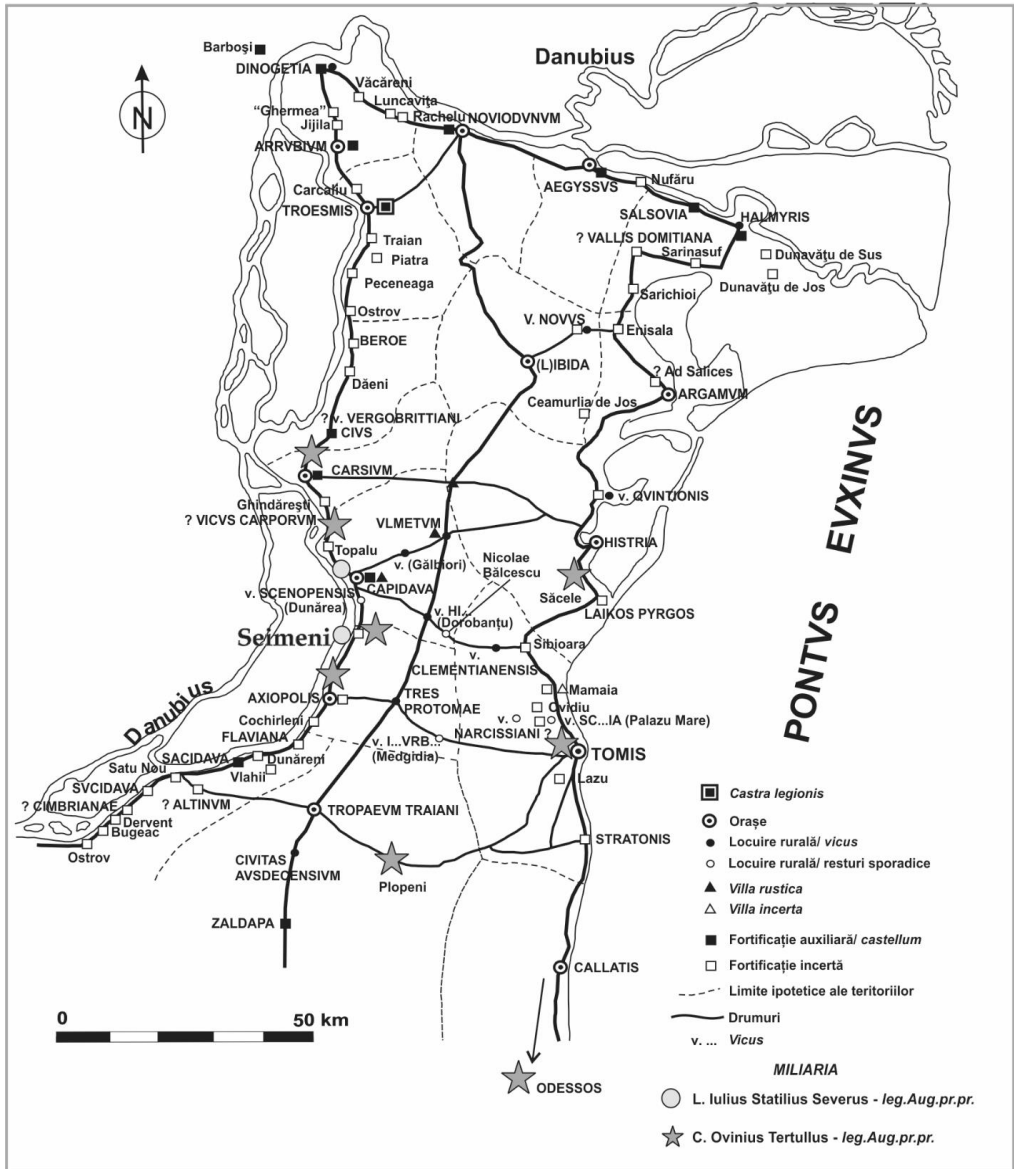

Fig. 1 - Harta Dobrogei romane (sec. I-III p.Ch.). Borne miliare care îi menționează pe L. Iulius Statilius Severus și C. Ovinus Tertullus, guvernatori în Moesia Inferior.

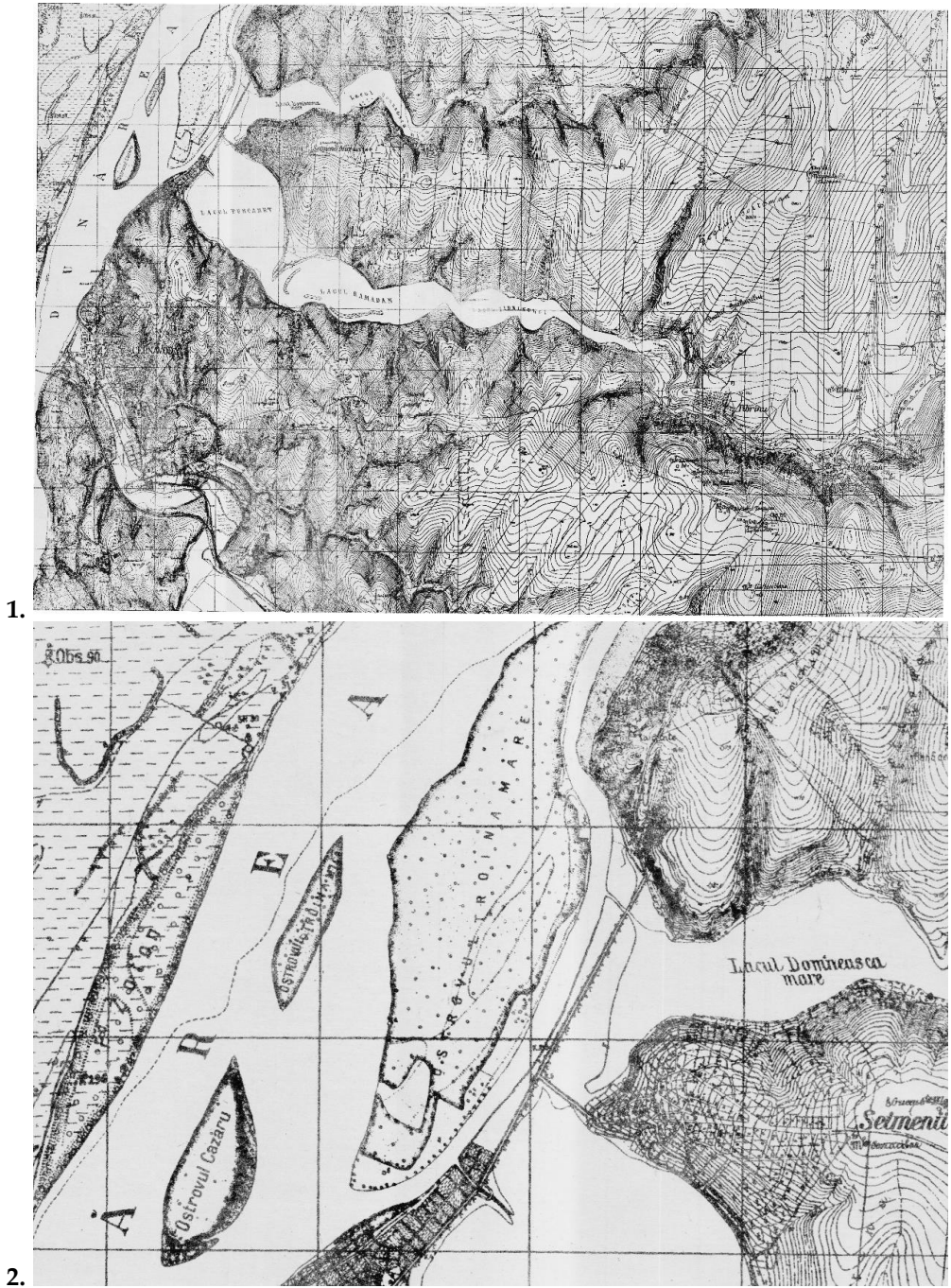

Fig. 2 - 1-2. Planul Director de Tragere – Cernavoda - Seimenii Mari (Id 1183, indicativ 5343, an tipărire 1955) / „Planul Director de Tragere”.

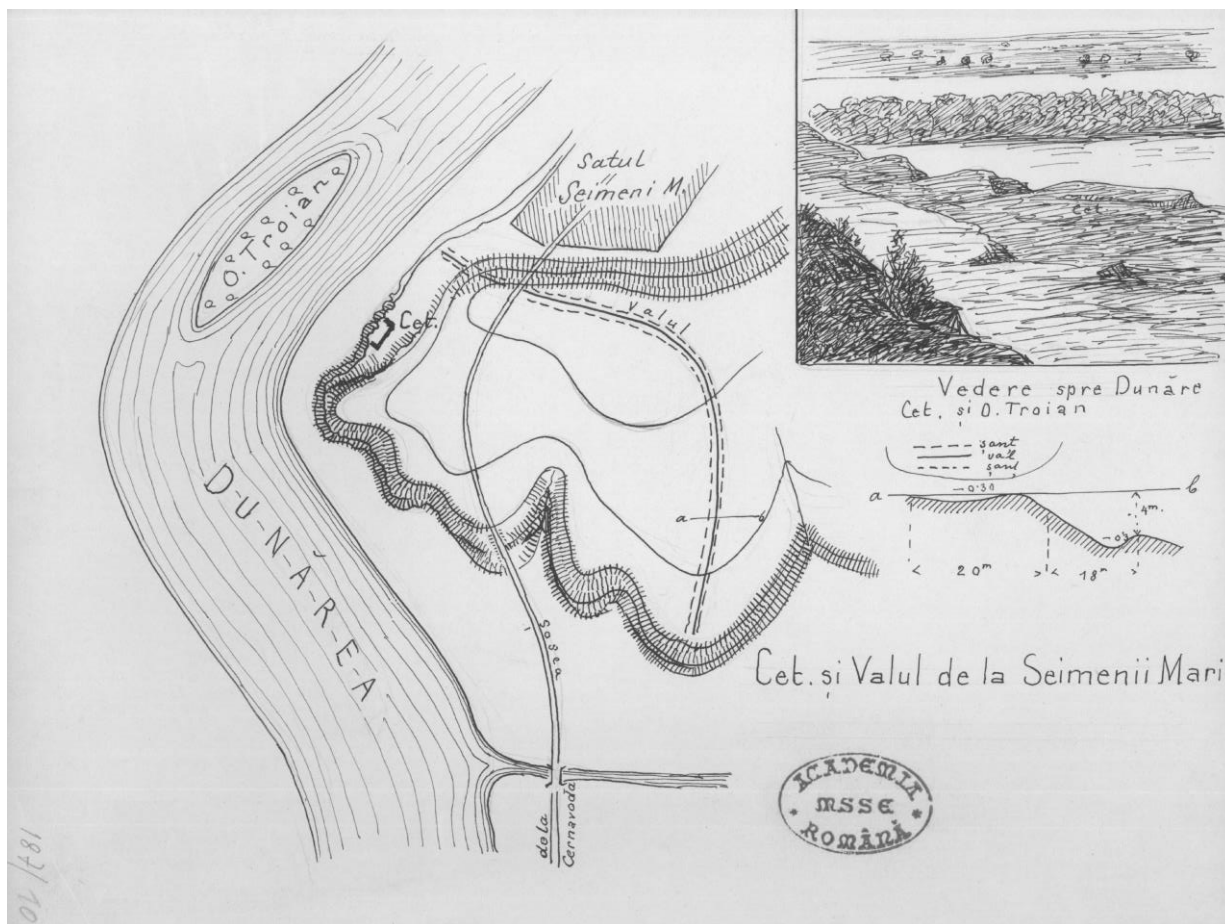

Fig. 3 - Cetatea și valul de la Seimenii Mari – Pamfil Polonic, Mss. Academia Română – Cabinetul de Manuscrise și de Carte Rară, varia, plic I, nr. 187/10.

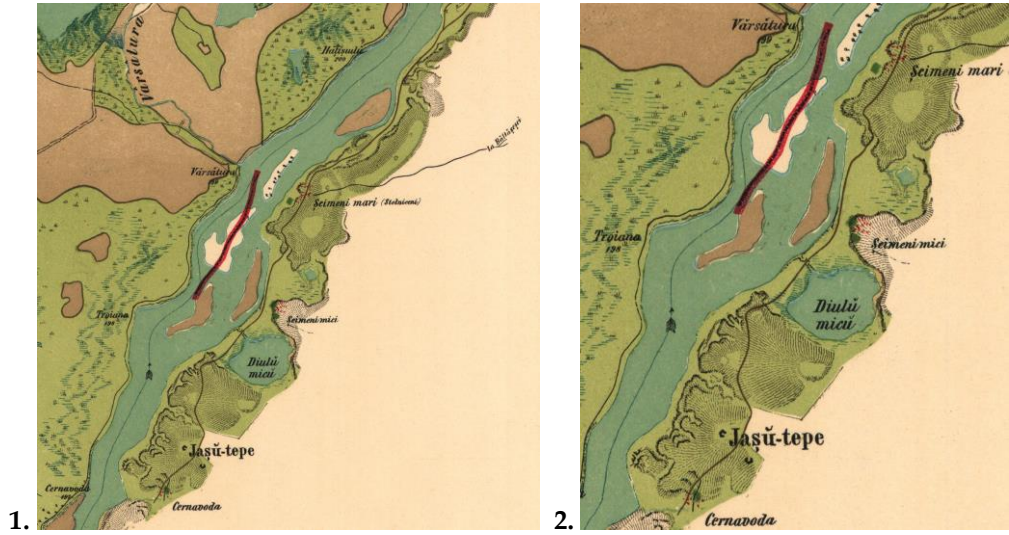

Fig. 4 - 1-2. Charta României Meridionale/ Harta Szatmari (1864).
 Secțiunea Cernavoda – Seimeni (Col. XIII, Ser. 7) și detaliu.

Fig. 5 - Fotografie aeriană a platoului de la Seimenii Mari.
 Vedere spre nord (Dan Costea).

Fig. 6 - Fotografie aeriană (GoogleEarth) cu marcarea traseului șanțului și valului pe laturile de nord și est ale platoului de la Seimenii Mari, respectiv a poziției turnului de observație înspre Dunăre.

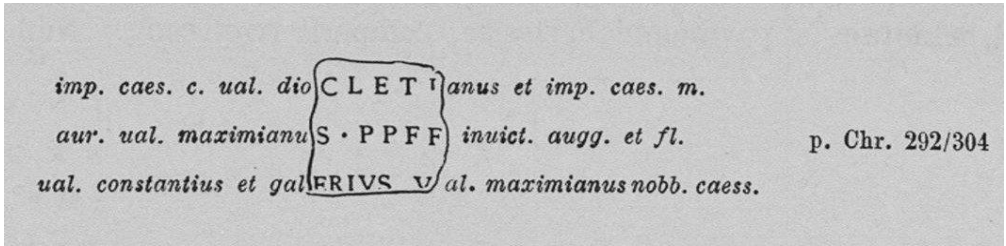
IMPCAES TAEL HAD
 ANT AVGPIO PM
 TRIB PXX III@S IIIIPP
 IVLSTA TILLOSEV R0
 LECAVC R R
 ABAX IV MP
 VI

Fig. 7 - Borna miliară ISM V 1.

I M P C A E . S . S . S E P T I
 M I V S S E V E R V S P I
 V S P E R T I N A X A V G
 N R A B . A D I A B P A R
 T H I C V S M A X . /
 P O N T M A X . T R I B
 P O T V I I I M P X . I
 P P . E T
 I M P C A E S M A V R E L
 A N T O N I N V S A V G
 T R I B P O T I I E T

R E S T I V E
 R V N T P E R C O V I
 N I M T E R T V L L V I A
 L E G P R P R .

Fig. 8 - Borna miliară ISM V 2.

1.

2.

Fig. 9 - 1.2. Inscripția tetrarhică de la Seimenii Mari CIL III, 7487 = ISM IV, 246 = IGLR 205 (desen și fotografie Fl. Matei-Popescu – Institutul de Arheologie V. Pârvan, București)